

УДК 82-343:81'373

ЗАГОЛОВОК ЯК ВИРАЗНИК ЕТНОПСИХОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ КАЗКИ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКИХ ТА РОСІЙСЬКИХ НАРОДНИХ КАЗОК)

Черемська О.С.¹, Масло О.В.²

¹Харківський національний економічний університет, м. Харків, Україна

²Харківський університет повітряних сил України Міністерства оборони України
м. Харків

У статті розглядається змістовно-етнографічний аспект заголовків українських та російських народних казок. Досліджується їх національно-культурна своєрідність.

Ключові слова: внутрішня форма, національно-культурна специфіка, міфологічний і символічний контекст, антропоніми

Казка є одним із найдавніших видів фольклору, зародження якої дослідники пов'язують з дописемним періодом розвитку людської цивілізації. Вона репрезентує архаїчне мислення, давні обряди та ритуали, традиції й побут українського народу.

Важливу роль у казці відіграє заголовок, який виступає смисловим конкретизатором змісту. У мовознавстві загальноприйнятим є визначення заголовка як особливої номінативно-комунікативної одиниці мовлення, яка репрезентує письмовий текст. "Заголовок є одним із найважливіших компонентів, які формують інформативно-концептуальну структуру художнього тексту" [1, с.135-138]. На думку І. Кошевої, "заголовок містить головну ідею твору, яка представлена в певному коді та є не лише змістовим, але й психосоціолінгвістичним ядром цієї ідеї, яка розкривається усім твором" [6, с.9]. Змістовно-етнографічний аспект заголовків народних казок ще не був об'єктом окремого дослідження, тому ця проблема є *актуальною*.

Постановка проблеми. На нашу думку, слід звернутися до розгляду семантики, етимології, внутрішньої форми мовних складових заголовків казок, що дасть змогу не тільки певною мірою переосмислити сюжет казки, але й з'ясувати її символічний та міфологічний контекст. Цю тему розглянемо на прикладі українських та російських народних казок різних видів.

Варто зауважити, що народні казки у різних записах часто мали різні назви: "Яйце-бельце" (Чуб.) – "Яйце-райце" (Рудч. I); "Три брати і Бог" (Чуб.) – "Названий батько" (Возн. II); "Хитра дівка і пан" (Драгом.) – "Розумна дівчина" (Чуб.) – "Семиліточка" (М.Вовч.) – "Розумна дочка" (Лук'ян.); "Трьомсин, Жар-птиця і Настасія прекрасна з моря" (Драгом.) – "Трьомсин Синеня" (Манж.) – "Трьом-син-Борис" (Чуб.); "Ведмеже вухо, Вернігора і Крутивус" (Драгом.) – Ведмідь-Іванко, Товчикаміль і Сучимотузок" (Возн. III) – "Івашко-Ведмеже вушко" (Грінч. I). Незважаючи на те, що укладачі збірників, особливо пізнішого часу, намагалися зберегти національну специфіку казки, у більшості випадків вони видозмінювали не тільки мову, наближуючи її до літературних

норм, але й сюжет, композицію, словесний текст, подекуди й заголовки казок. Так, за деякими виданнями можна простежити такі тенденції:

а) видозміна назви або її окремих компонентів, наприклад: “Царевич – на потилиці зірка, а на лобі місяць” (Чуб.) – “Безрука сестра” (Грінч.ІІ); “Три брати і Бог” (Чуб.) – “Названий батько” (Грінч. ІІ); “Довгоязика Хвеська” (Рудч.І) – “Язиката Хвеська” (Возн.ІІ); “Лисичка, зайчик, вовчик, ведмідь та якілко” (Манж.) – “Лисичка, звіри та якілко” (Возн.І); “Довгомуд” (Чуб.) – “Тхір” (Возн.ІІ);

б) наближення назви до літературних вимог, наприклад: “Богодавець Іван” (Чуб.) “Іван Богданець” (К.С.); “Отцевський гостинець” (Манж.) – “Гостинець батькові” (К.С.);

в) заміна російської назви українською, наприклад: “Сказка о гонениях мачехи” (Кул.) – “Мати-коза” (Грінч.ІІ); “Сказка об убитой сестре и калиновой дудке” (Кул.) – “Калинова сопілка” (Грінч.ІІ); “Кирило Кожемяка” (Кул.) – “Кирило Кожум’яка” (Грінч.ІІ). Треба зазначити, що інколи через виправлення заголовків казок втрачалось міфологічне та символічне підґрунтя казки, як, наприклад, “Довгомуд” – “Тхір”.

Відомо, що казки про тварин є найдавнішим пластом казкового епосу, в якому відбилися головні атрибути первісного мисливського суспільства [4,с.24]. Такі заголовки анімалістичних казок, як “Про рукавицю” (Чуб.), “Вовча колядка” (Манж.), “Солом’яний бичок” (Рудч.ІІ), “Коржик” (Дунаєв.), “Про Козу-дерезу” (Чуб.), “Довгомуд” (Чуб.), “Цап та баран” (Возн.І), відтворюють елементи доісторичних вірувань наших предків, міфологічність світосприйняття. Так, заголовок казки “Про рукавицю” уособлює не лише тимчасове житло тварин, в якому вони ховаються від холоду, але й є магічним атрибутом завершення зими і наближення тепла, символом Нового року (раніше Новий рік зустрічали навесні), а з ним і добробуту та збагачення. Ритуальний обряд посівання відбувався раніше з рукавиці, адже “практичне значення рукавички – гріти. У переносному значенні вираз “погріти руки” в українській мові означає “збагатитися” [4,с.51]. Російська казка з подібним сюжетом має заголовок “Теремок”, який відбиває практичне значення споруди як схованки від морозів. Терем – “высокий боярский или княжеский дом, особняк в виде башни, жилое помещение в этом доме” [ССРЯ:15,с.322].

Хліборобські засади побуту наших предків відбивають заголовки “Солом’яний бичок”, де “злакова солома в сюжеті має найвиразніші сліди землеробського побуту” [4,с.44], та “Коржик”. Відомо, що “стародавні хлібороби випікали прісні коржі – “опресноки” просто на гарячому камінні, згодом почали випікати вчинені хліби” [11,с.89].

Заголовок казки може складатися з двох мовних одиниць, які не лише доповнюють одна одну, але й розширюють символічне навантаження другого компонента. Так, бик – “символ сили, мужності, хоробрості, творча сила Всесвіту, носій плодючості” [15,с.516], “жито символізує силу, життя і здоров’я” [13,с.573]. Бичок, зроблений із соломи, приносить добробут, багатство в оселю діда та баби. Якщо в українській казці смисловим конкретизатором зооніма бичок є атрибутивна ознака солом’яний, то в російській казці це “смоляной” (“Бычок – смоляной бочок”). Баба зробила бичка з соломи та обмазала його смолою, щоб відганяти диких тварин. Відомо, що “з виникненням культу бика до нього зверталися як до тотемного предка” [15,с.517], смола ж “убезпечувала худобу від нечистої сили” [15,с.171].

Назва “Вовча колядка” реалізує символічний зміст казки. “На Свят-вечір колядники ходили від хати до хати, співали замовляння і побажання всіляких гараздів, збираючи пожертви у загальний “міх” [15,с.240]. У казці, окрім лисиці, колядником виступає вовк – “символ зла, скупості, жорстокості, лицемірства, брехні, кровожерливості” [13, с.615]. Колядники виколядують у діда овечку, бичка, півника, курочку, бабу, а потім і діда й з’їдають їх. “Цикл різдвяно-новорічних обходів завершувала колективна трапеза молоді” [15, с.241]. Заголовок дає змогу переосмислити зміст казки відповідно до давніх уявлень українців щодо тотема як до божества, якого треба задобрювати усіма засобами.

Двокомпонентна назва “Про Козу-дерезу” (російська “Сказка о козе лупленной”) є цікавою не лише як контекстуальний реалізатор сюжету, але й з погляду вмотивованості вживання прикладки *дереза*. Коза у найдавніші часи була символом не лише багатства й доброго врожаю, але, за повір’ям, “злою, нечистою, непорядною твариною, яку створив диявол” [15, с.527]. У казці коза спочатку обдурила діда, змусивши його прогнати двох дочок, бабу, а потім зайняла зайчикову хатку. Прикладка *дереза* доповнює онім *коза*, адже одне із значень *дерези* – “колючий куц родини пасльованих, який добре вкорінюється на сухих схилах, скелях, обривах” [3, с.215], “повій, карагана куцова, гостриця, настирлива людина... Загальноприйнятої етимології немає, пов’язується з *деру, дерти, дергати, дразнити...*” [ЕСУМ:2, с.37]. Коза в казці є грубою, нестриманою, зухвалою, її можна асоціювати з колючим кущем – *дерезою*, а також з лексемами “*деру, дерти, дразнити*”. Отже, виявлення семантичного значення та етимології прикладки *дереза* розширює міфологічне сприйняття кози як “нечистої” тварини. У російській казці “лупленная” походить від “лупить” [ТСРЯ:2, с.98], “древнерусское (с XIII в.) лупити – “грабить”, лупежь – “грабёж” [ИЭССРЯ:1, с.496].

Цап та баран в однойменній казці розумом та кмітливостю залякують зграю вовків. Баран “часто виступав персонажем замовлянь, а також є символом чоловічого начала, творчої енергії, родючості, оновлення, багатства, достоїнності, але також глупоти й упертості” [15, с.516], а цапа, за переказами, боїться сам чорт [15, с.527]. Давню віру українців у магічну силу слова, а отже, уникнення називання об’єкта полювання справжнім іменем для забезпечення вдалого промислу відтворює евфемізована назва казки “Довгомуд” (замість “Тхір”).

Національні особливості чарівних та соціально-побутових казок виявляються через виявлення “внутрішньої форми”, етимології, семантики, складових заголовків таких казок, як: “Про яйце-бельце”(Чуб.), “Три крашаночки”(Манж.), “Про Покотигорошка”(Чуб.), “Ох”(Чуб.), “Про Кобилячу голову”(Чуб.), “Чабанець”(Манж.), “Кирило Кожум’яка”(Чуб.), “Іван Богданець”(К.С.), “Чудесна сорочка”(Возн.ІІ), “Козак Мамарига”(Берез.ІІ), “Перекотиполо”(Грінч.ІІ), “Калинова сопілка”(Грінч.ІІ), “Зла мати й сестра Середа”(Чуб.), “Семиліточка”(М.Вовч.), “Злидні”(Чуб.), “Язиката Хвеська”(Грінч.ІІ), “Іван Голик і його брат”(Кул.), “Бог, смерть і москаль”(Чуб.), “Телесик”(Грінч.ІІ); рос. “Шабарша”, “Чудесная дудка”, “Берёза и три сокола”, “Царица – гусяр”, “Гусли-самогуди”, “Никита Кожемяка”.

Однією зі складових компонентів заголовків чарівної казки є антропоніми, які доповнюють зміст казки, репрезентують ритуально-міфологічний уклад життя давніх слов’ян.

Заголовок “Про Покотигорошка” утворений складанням дієслова *котиться* й іменника *горох*. З’ївши горошину, яка котилася по воді, жінка народжує незвичайного хлопчика, який стає визволителем своїх братів і сестри. Горох був не тільки одним із

головних продуктів харчування українського селянина до XVIII ст., але й ще рослиною, “яку використовували в різноманітних обрядах та ритуалах, а також яка була пов’язана зі шлюбом і дітонародженням” [15,с.431]; одне із значень котиться – “народжувати *малят* (про котів, овець та інших тварин)” [СУМ:4,с.310].

Хлопчик Телесик в однойменній казці з’явився з деревинки, яку баба поклала у колисочку, колихала та співала: “Люлі-люлі, Телесику, Наварила кулешику, - І з ніжками, і з ручками, Буду тебе годувати” (Грінч.ІІ; 57). Тут символічними виступають не лише куліці, колиска, але й сам процес колихання. Колихати – “злегка гойдати що-небудь гнучке, висяче” [СУМ:4, с.222], гойдати – “приводити що-небудь у рух із сторони в сторону...” [СУМ:2, с.106], телесуватися – “соватися, кидатися то в один бік, то в другий” [СУМ:10, с.63]. Отже, ім’я Телесик пов’язане з дією *колихати*, *телесувати*. Етимологію російського імені Терешечка (казка “Терешечка”) важко пов’язати з особливостями появи хлопчика, адже “ім’я Терентій походить, можливо, від дієслова *terō* - тру” [9,с.102].

Етимологія імені головного героя російської казки “Шабарша” реалізує зміст казки; за допомогою кмітливості та хитрості Шабарша отримує скриню грошей. Шабарша – “той, хто шебаршит. Шебаршитъ – сується, пустословить” [ТСРЯ:4,с.1327].

Ціла низка “Іванів” у чарівних казках об’єднує міфопоетичний образ героя, який своїм розумом, незвичайною силою перемагає чи то змія, чи то чортів, “він не має якихось надприродних здібностей, але водночас це “першолюдина”, деміург у тому розумінні, що його дії ніби прирівнюються до космогонічних актів, продовжуючи їх на людському рівні” [15,с.205]. Етимологія ім’я Іван із давньоєврейської мови, як “Бог змілюсердився, Бог помилював (буквально *Божя благодать, дар богів*)” [9,с.61], відповідає призначенню образу як визволителя, рятівника людей від зла та насилля.

Походження імені Маруся (казка “Про Марусю - козацьку дочку” (Чуб.), “Про рябу Марусю” (Чуб.) від давньоєврейського імені *Маріамна*, яке пов’язували зі словом “*mārā*, тобто *чинити опір, відмовлятися, заперечувати* або від *mārār* – бути *гірким* чи від *m-r-y-m* – *кохана, бажана*” [9,с.158], відповідає змісту казок: донька козака йде служити у війську замість хворого батька, дивуючи своєю відвагою офіцерів, один з яких закохується в неї і стає її чоловіком (“Про Марусю – козацьку дочку”).

Відомо, що у висловах “Язиката Феська і будинок рознесе”, “Дурна Хвеська”, “У кого ж язик довгий, як не у Хвеськи”, “Леська та Хвеська хоча якого дзвона перегудуть”, ім’я Хвеськи (Феськи) стало типовою характеристикою балакух, пустомель. Смысловим конкретизатором атрибутивної ознаки *язиката* є ім’я Хвеськи (казка “Язиката Хвеська”), адже походження цього імені пов’язується з латинським словом *faber*, що означає «*творець, майстер*» [9,с.187], отже, Хвеська у казці виступає “майстром язика”.

Семантичним реалізатором власних імен у заголовках українських та російських народних казок виступають прізвиська, прикладки, які характеризують персонаж за походженням чи родом діяльності, соціальним станом чи родинними зв’язками, обставинами народження або репрезентують внутрішні чи зовнішні властивості героя: “Богодавець Іван” (Чуб.), “Івашко-ведмеже вушко”(Грінч.І), “Як Іван-Великан чортів перехитрив” (О.Мак), “Казка про Івана Голика і його брата”(Кул.), “Іван – мужичий син” (Берез. ІІ), “Трьомсин Синеня” (Манж.), “Марко Сучченко”(Манж.), “Іван Царевич та Іван Кухаревич” (Манж.), “Іван-Вітер”(Дунаев.), “Кирило Кожум’яка” (Чуб.), “Іван Побиван”(Манж.), “Іван Попович” (Манж.); рос. “Два Ивана солдатских сына”, “Иванко

Медведко”, “Марко Багатий и Василий Бесщастный”, “Иван Быкович”, “Никита Кожемяка”, “Иван Сученко и Белый Полянин”.

У казці “Кирило Кожум’яка” (рос. “Никита Кожемяка”) герой перемагає змія за допомогою бочки смоли та конопель. Прізвисько Кожум’яка виступає не тільки смисловим узагальненням імені (Кирило – “грецьке ім’я “пан”, “володар” – сильний, могутній” [12, с.173]; Никита – “грецьке *нікаб* – перемагаю” [9, с.77]), адже “обробка шкіри” була пов’язана з виконанням ряду складних і фізично важких операцій” [16, с.297], але й розкриттям змісту. Так, кожум’яка – це “майстер, що виробляв сирицю, мнець” [3, с.438], саме “сириця йшла на виготовлення збруї та низки інших господарських виробів” [16, с.296]. Шкуру-сирицю після розминання та розтирання змащували жиром. Конопля є одним із атрибутів діяльності кожум’яки, адже із зерняток коноплі виготовляли олію. Смола як “звичайний деревний дьоготь” [СУМ:9, с.415] мала змогу “відганяти нечисту силу різким запахом...” [15, с.171].

Залежно від обставин свого народження отримали імена героїні казок “Зла мати й сестра Середя” та “Семиліточка”. Дівчина Середя є заступницею, помічницею хлопця у нелегких випробуваннях, на які його посилає мати зі змієм. Семиліточка виступає виразницею народної мудрості. Через імена героїнь народ намагається реалізувати своє прагнення до упорядкованості дійсності залежно від міфічного світосприйняття, адже середя – “за давньоукраїнськими звичаями, присвячувався Богині Дані. Це жіночий день” [7, с.217], “сім – божественне число Всесвіту. Складається з трійки як символа неба й душі і четвірки як символа землі і тіла... До сьомого коліна кожен повинен знати своє походження, а дитина до семи років – невинна душа, при ній, кажуть старі люди, ангели стоять” [15, с.585].

Національного колориту казці надають прислів’я та приказки, винесені у заголовки соціально-побутових казок: “Як бог дасть, то і в вікно подасть”, “Що то за біда, що п’ється вода” (Манж.), а також специфічні образи, які притаманні українському чи російському фольклору і є, за стародавніми віруваннями, міфічними істотами, котрі відтворювали світобачення народу: “Злидні”(Манж.) (назва російської казки “Торе”), “Про Кобилячу голову” (Чуб.), “Ох”(Чуб.); рос. “Леший” (Афан.). Так, Злидні – “маленькі ненажерливі невиразно окреслені істоти, вважається, що там, де поселяться, надовго запанує крайня бідність. Позбутися злиднів, за народними повір’ями, можна хитрощами, заманивши їх у якусь посудину чи іншу засідку” [14, с.222]. Убогий брат, позбувшись злиднів, запакувавши їх у різок, стає заможним чоловіком, а його брат-багач, навпаки, зубожіє через свою заздрість.

“Міфічна істота Кобиляча голова є символом смерті. За міфологічним статусом, вона подібна до персонажа російських казок Кащея (бессмертного). Найменування цих істот полягає у різній денотативній спрямованості лексичних значень, а також експліцитно міститься у семах національної незалежності” [5, с.126]. Бабина та дідова дочка, залежно від поводження з Кобилячою головою, отримують багатство (дідова дочка) чи смерть (бабина дочка).

“Специфіка значення номінації *Ох* полягає у своєрідному відображенні і переосмисленні в національній уяві християнської моралі: не можна нарікати на долю, бо прийде покарання” [5, с.126], адже *Ох* – “дух землі, що живе в могилі або пенюку і забирає людей, які нарікають на долю (ніби, зітхаючи, кличуть: “Ох”)” [цит. за 5, с.126]. Вигуки “ох-хо-хо!” чи “гай-гай!” “в українських обрядах є засобом викликання душ небіжчиків” [15, с.351].

“Специфічний національний колорит надає казці й ландшафт” [8,с.248]. Народнопоетична назва ‘Перекотиполе’(Грінч.ІІ) виступає не лише символом українського степу, але й своєрідним трансформатором стародавніх поглядів слов’ян на дерева, кущі, рослини як на обереги, захисники від злих сил. Перекотиполе в казці є свідком злочину, а отже, символічним оберегом душі вбитого, адже невдовзі саме перекотиполе стає причиною викриття злочинця.

Національно-культурна специфіка лексики української та російської народної казки виявляється через дослідження символічного та народознавчого аспекту компонентів заголовків таких казок, як “Чарівна (чудесна, калинова) сопілка”, “Дурень зі ступою”(О.Мак), “Чарівна сорочка”(Возн.ІІІ), “Чабанець”(Манж.), “Козак Мамарига” (Берез.І), “Названий батько”(Грінч.ІІ), “Три крашаночки”(Манж.), “Про яйце-бельце”(Чуб.), “Різдвяний гість”(Манж.); рос. “Чудесная дудка”, “Гусли-самогуды”, “Дурак и берёза”, “Берёза и три сокола”. Серед лексем-компонентів заголовків казок виділяються етнографічні символи-назви предметів матеріальної і духовної культури українського народу. Сюди можна віднести традиційні предмети побуту – **торбу** (“Золотая торба” (Чуб.); кухонне начиння – **ступу** (“Дурень зі ступою” (О.Мак); батьківський спадок, який рятує дурня і його братів від розбійників; страви – **борщ** (“Солдат борщ солить” (Манж.); **юшку** (“Як солдат із зуба борони юшку варив” (К.С.); елементи народного костюма та прикраси – **сорочку** (“Чудесна сорочка”(Возн.ІІІ), **перстень** (“Зміїв перстень, котик і собачка” (М.Вовч.) які в казках виступають символічними оберегами від нечистої сили: втрачаючи їх, герої або позбавляються всього, що у них є, або втрачають дивовижну силу, а з нею і життя. Так, сорочку українці вважали “оберегом людини, вірили, що вона захищає від злих сил, недобрих очей, а тому її не можна позичати” [13,с.540].

Серед народних номінацій на позначення музичних інструментів у казках згадується **скрипка** та **сопілка** (“Чарівна (чудесна, калинова) сопілка”), у російській казці – **дудка** (“Чудесная дудка”), **гусли** (“Царица-гусляр”). Другий компонент заголовка наділяє цей інструмент надприродними властивостями, до речі, сопілку виготовляли також і з калини, а калина “репрезентує магічну силу крові, красу і силу, життя, людську долю, жіночі чари і магічну чародійну силу; кущ калини, посаджений на могилі, символізує продовження життя небіжчика в його родині, нащадках” [2,с.126-129]. Сопілка, зроблена чумаками з куща калини, який виріс на могилі вбитої дівчини, промовляє до батьків людським голосом, викриваючи вбивцю. Як і в казці “Перекотиполе”, сюжет містить елементи тотемістичних вірувань наших предків.

Складовими заголовків казок є подекуди етноніми: **москаль** (“Бог, смерть і москаль” (Чуб.), **циган** (“Циган-косар” (Грінч.І), **німець** (“Німці” (Чуб.), **жид** (“Жид-кравець”, “Жид-наймит” (Чуб.), **кацап** (“Кацап та мужик” (Чуб.).

Номінації на позначення людей за родом діяльності: **чабан** (“Чабанець” (Манж.), **хлібороб** (“Хлібороб” (Грінч.І), **косар** (“Циган-косар”), **швець** (“Швець-богатири” (Чуб.), **чумак** (“Чумак та купець” (Чуб.); рос. “Горшечник”, „Батрак”, “Шут”(Афан.); родинними стосунками: **батько** (“Названий батько” (Грінч.ІІ), **мати** (“Мати-коза” (Грінч.ІІ) також ілюструють специфіку національно-мовної картини світу українців в казках, як і назви українських свят та обрядів (“Різдвяний гість”, “Солдатська колядка” (Манж.).

Символічні слова-знаки – **яйце** (“Про яйце-бельце”) та **крашанки** (“Три крашаночки”) репрезентують елементи стародавніх українських вірувань, адже яйце є

“символом народження, себто джерелом життя, бо його жовток подібний до сонця” [10, с.457], а також обрядовим атрибутом Великодніх свят. На Великдень був звичай “дарувати писанки на знак побажання – заворожіння” [15, с.372]. Яйце, яке отримав чоловік у нагороду за рятунок орла – “царя птахів і господаря небес” [15, с.409] (казка “Про яйце-бельце”), уособлює добробут і багатство; з трьох крашанок (казка “Три крашаночки”) народжуються три пишні баришні.

Висновки. Таким чином, заголовок української народної казки є не лише тим ядром, через який розкривається зміст та ідея казки, але й репрезентантом національно-культурної своєрідності.

Перелік скорочень

- ССРЯ: Словарь современного русского литературного языка: В 17-ти т. – М.–Л., 1963. Т.15.
- ЕСУМ: Етимологічний словник української мови: В 7-ми т. – К., 1982 – 2003. – Т.-4.
- СУМ: Словник української мови: В 11-ти т. – К., 1970-1980.
- ІЭСРЯ: Черных П.Я. Историко-этимологический словарь современного русского языка: В 2 т. – М., 1999.
- ТСРЯ: Толковый словарь русского языка: В 4 т./ Под ред. проф.Д.Ушакова – М., 1996.

Список літератури

1. Афан. – Народные русские сказки А.Н. Афанасьева в трёх томах. – М., 1957.
2. Берез.І. – Казки про тварин. Упорядкував І.П. Березовський. – К., 1976. – 572с.
3. Берез.ІІ. – Героїко-фантастичні казки. Упорядкував І.П. Березовський. – К., 1984. – 366с.
4. М.Вовч. – Фольклорні записи Марка Вовчка та Опанаса Марковича. – К., 1983. – С.417-461.
5. Возн.І,ІІ,ІІІ. – Українські народні казки. В трьох книгах. Упорядкував академік М.Возняк. Книга І,ІІ,ІІІ. – К., 1946, 1947, 1948 рр.
6. Грінч.І. – Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях. Выпуск 1. Б.Гринченко. – Чернигов, 1895. – С.144 -218.
7. Грінч.ІІ. – Українські народні казки. Упорядкував Б.Грінченко. – К., 1994. – 184с.
8. Драг. – Малорусские народные предания и рассказы. Свод Михаила Драгоманова. – К., 1876. – 434с.
9. Дунаев. – Золота книга казок. Українські народні казки. Упорядкування, передмова, примітки Л.Дунаєвської. – К., 1990. – 429с.
10. К.С. – Калинова сопілка: Антологія української народної прозової творчості. Упорядкувала О.Ю.Бріцина... – К., 1998. – 430с.
11. Кул. – Записки о Южной Руси. Издал П.Кулиш. – Т.2. – С.-Петербург, 1857.
12. Лук'ян. – Українські народні казки. З народних уст записала Марія Лук'яненко. – 1947. – 143с.
13. О.Мак. – Призабуті казки. Українські народні казки Придніпрянщини. Зібрала й опрацювала О.Мак. – Онтаріо, 1977. – 70с.
14. Манж. – Сказки, пословицы и т.п., записанные в Екатеринославской и Харьковской губернии И.И.Манжурой, Харьков., 1890 р. - 153с.
15. Рудч.І. – Народные Южно-русские сказки. Издал И.Рудченко. Вып.1. – К., 1869.
16. Рудч.ІІ. – Народные Южно-русские сказки. Издал И.Рудченко. Вып.2. – К., 1870.
17. Чуб. – Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край. – Т.ІІ. – Петербург, 1878. – 688с.

ЗАГОЛОВОК ЯК ВИРАЗНИК ЕТНОПСИХОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ КАЗКИ...

18. Белинская О.Е. Textoобразующая роль заголовка в формировании коммуникативной перспективы художественного текста // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім.М.Коцюбинського. Серія: Філологія. – 1999. – №1. – С.135-138.
19. Братко-Кутинський О. Феномен України. – К., 1996. – 300с.
20. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К., 2003. – 1440с.
21. Давидюк В. Первісна міфологія українського фольклору. – Луцьк, 1997. – 296с.
22. Дяченко Л.М. Спільне й відмінне в семантиці назв міфічних істот в українській та російській мовах // Проблеми зіставної семантики. – Вип.V. – К., 2001. – С.124-127.
23. Кошова І.Г. Название как кодированная идея текста // Иностранные языки в школе. – 1982. – №2. – С.8-10.
24. Лозко Г. Українське народознавство. – Харків, 2005. – 472с.
25. Новиков Н.В. Образы восточнославянской волшебной сказки. – Ленинград, 1974. – 253с.
26. Скрипник Л.Г., Дзятківська Н.Л. Власні імена людей. Словник-довідник. – К., 1996. – 333с.
27. Скурагівський В. Русалії. – К., 1996. – 733с.
28. Супруненко В. Народина. Витоки нації: Символи, вірування, звичаї та побут українців. – Запоріжжя, 1993. – 135с.
29. Трійняк І.І. Словник українських імен. – К., 2005. – 508с.
30. Україна в словах: Мовокраїнознавчий словник-довідник. – К., 2004. – 704с.
31. Українська минушина: Ілюстрований етнографічний довідник. – 2-е вид. / А.П.Пономарьов, Л.Ф.Артюх, Т.В.Косміна та ін. – К., 1994. – 256с.
32. Українська міфологія. – К., 2002. – 662с.
33. Українці. Історико-етнографічна монографія у двох книгах. – Кн.І. – Опішне, 1999. – 528с.

**Черемская О.С., Масло О.В. ЗАГОЛОВОК КАК ОБРАЗЕЦ
НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО СОДЕРЖАНИЯ СКАЗКИ НА
(МАТЕРИАЛЕ УКРАИНСКИХ И РУССКИХ НАРОДНЫХ СКАЗОК**

В статье рассматривается содержательно-этнографический аспект заголовков украинских и русских народных сказок. Исследуется их национально-культурное своеобразие.

Ключевые слова: внутренняя форма, национально-культурная специфика, мифологический и символический контекст, антропонимы

**Cheremska O. V., Maslo O. V., TITLE AS A MANIFESTOR OF
ETHNOPSYCHOLOGICAL CONTENT OF THE TALE (ON THE BASE OF
UKRAINIAN AND RUSSIAN FOLK TALES)"**

The article deals with context-ethnographic issues in titles of Ukrainian and Russian folk tales. The national cultural originality is investigated.

Key words: inner form, national cultural features, mythological and symbolic context, antroponyms (first names)

Поступила до редакції 22.02.2007